

---

Plechtige geloofsbelijdenis en vormsel

Met jongeren  
gelovig op weg

[www.groeieninhetgeloof.be](http://www.groeieninhetgeloof.be)

---

---

Veel te laat heb ik U lief gekregen,  
o schoonheid zo oud en toch zo nieuw.  
Veel te laat heb ik U lief gekregen.  
Binnen in mij waart Gij en ik was buiten, en dáár zocht ik U.  
Lelijk als ik was, stortte ik mij op de mooie dingen die Gij gemaakt hebt.  
Gij waart bij mij, maar ik was niet bij U!  
Die dingen hielden mij ver van U verwijderd;  
en toch zouden ze niet bestaan als ze niet in U bestonden.  
Toen hebt Gij geroepen en geschreeuwd en mijn hoofd doorbroken.  
Geschitterd en gestraald hebt Gij en mijn blindheid verjaagd.  
Een heerlijke geur hebt Gij verspreid;  
en diep ademde ik die in en nu snak ik naar U.  
Ik heb U geproefd en sindsdien dorst en honger ik naar U.  
Gij hebt mijn hart geraakt,  
en het is ontvlamd in verlangen naar Uw vrede.

Augustinus

---

---

Deze brochure werd samengesteld door:  
Ria Dereymaeker (CCV) en Eva Gelper (IJD)  
en is de neerslag van een proces met verschillende overlegmomenten  
met de dekengroep en  
met de vicariale beleidsploeg

Voor reacties, suggesties, info en vragen kan je terecht bij:  
[eva.gelper@ijd.be](mailto:eva.gelper@ijd.be)

---

# INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL .....	3
VOORWOORD .....	4
I. GROEIEN IN GELOOF .....	7
1 Mensen groeien in geloof.....	8
2 Geloven als antwoord op een God die roept.....	8
3 De gelovige gemeenschap staat in voor de begeleiding van mensen in hun geloofsgroei ..	9
II. PLECHTIGE GELOOFSBELIJDENIS EN VORMSEL IN HET VICARIAAT VLAAMS-BRABANT EN MECHELEN .....	11
Inleiding.....	12
1 De plechtige geloofsbelijdenis voorbereiden .....	12
2 De viering van de plechtige geloofsbelijdenis .....	13
3 Op weg naar het vormsel .....	14
III. HET VORMSEL INGELED IN EEN JONGERENWERKING: PRAKTISCHE ORGANISATIE .....	15
Inleiding .....	16
1 Hoe zorg je voor een goede communicatie en planning omtrent plechtige geloofsbelijdenis, jongerenwerking en vormsel?.....	17
2 Hoe kan je de drempels wegwerken, zodat jongeren doorgroeien naar de jongerenwerking / het vormsel? .....	18
3 Hoe organiseer je een kennismakingsactiviteit waar 12-jarigen de smaak te pakken kunnen krijgen van een jongerenwerking?.....	19
4 Waar vind je materiaal voor een goede bijeenkomst met jongeren?.....	20
5 Hoe kan je de bijeenkomsten die jongeren voorbereiden op het vormsel integreren in een jongerenwerking?.....	21
6 Hoe gaat het verder na 1 jaar jongerenwerking ?.....	22
7 Hoe kan je het vormsel vieren met jongeren uit verschillende parochies (ook als de groepen groter worden)?.....	23
8 Hoe organiseer je de bijeenkomsten die jongeren voorbereiden op het vormsel op een goede manier met meerdere parochies samen?.....	24
9 Hoe zorg je voor continuïteit in de jongerenwerking, zodat ze niet het ene jaar opbloeit en het volgend jaar alweer ophoudt te bestaan?.....	26
10 Hoeveel kinderen zullen na de plechtige geloofsbelijdenis doorgroeien naar de jongerenwerking en het vormsel? .....	27
11 Wat is een jongerenwerking? .....	28
IV. PRAKTISCHE RICHTLIJNEN .....	29
1 Over vormheren en vormseldata .....	30
2 Afspraken voor kinderen die bijzondere aandacht vragen .....	31
3 Op wie mag je beroep doen ter ondersteuning? .....	32
4 Geraadpleegde literatuur .....	34

---

# WOORD VOORAF

In het vicariaat Vlaams-Brabant en Mechelen werken we sinds enige tijd aan een nieuwe aanpak van het vormsel.

Het sacrament van het vormsel behoort samen met de sacramenten van het doopsel en de eucharistie tot de initiatiesacramenten. Zij leiden de gelovigen – kinderen, jongeren of volwassenen – binnen in het mysterie van Gods liefde voor de mens en voor het volk dat Hem wil dienen. Door het sacrament van het vormsel worden de gedoopten hechter met de kerk verbonden. Zij ontvangen bijzondere kracht van de heilige Geest om getuigen te zijn van Christus, in woord en in daad.

Het doopsel en het vormsel verhouden zich als het ware tot elkaar zoals Pasen zich tot Pinksteren verhoudt. In het boek Handelingen (2:1-4) wordt de Pinkstergebeurtenis met sterke beelden beschreven:

Toen de dag van het Pinksterfeest aanbrak waren ze allen bij elkaar. Plotseling klonk er uit de hemel een geluid als van een hevige windvlaag, dat het huis waar ze zich bevonden geheel vulde. Er verschenen aan hen een soort vlammen, die zich als vuurtongen verspreidden en zich op ieder van hen neerzetten, en allen werden vervuld van de heilige Geest en begonnen op luide toon te spreken in vreemde talen, zoals hun door de Geest werd ingegeven.

De kernwoorden roepen beweging en beweeglijkheid op: windvlaag, vlammen, vuurtongen. Alle gelovigen – en niet alleen de koplopers – krijgen deel aan de heilige Geest. Het resultaat is dat iedereen helemaal vol is van de heilige Geest, en niet anders kan dan spreken over wat hem of haar begeestert. Het getuigenis spreekt een eigen taal, dat bestaande (taal)barrières doorbreekt.

Het zijn de apostelen die de door handoplegging de gave van Gods heilige Geest doorgeven. Zo vinden we het eveneens in Handelingen (8:14-17):

Toen de apostelen in Jeruzalem hoorden dat de inwoners van Samaria het woord van God hadden aanvaard, stuurden ze Petrus en Johannes naar hen toe. Nadat ze waren aangekomen, baden ze dat ook de Samaritanen de heilige Geest mochten ontvangen, want deze was nog op niemand van hen neergedaald; ze waren alleen gedoopt in de naam van de Heer Jezus. Na het gebed legden Petrus en Johannes hun de handen op, en zo ontvingen ze de heilige Geest.

In de katholieke kerk is de bisschop dan ook de gewone bedienaar van het vormsel. Hij kan echter enkele priesters de bevoegdheid geven om het sacrament in zijn plaats toe te dienen.

---

Deze Pastorale Stapsteen gaat over het sacrament van het vormsel: over de catechetische voorbereiding, over het vormsel zelf, en over de inbedding van het vormsel in de geloofsgemeenschap. De catechetische voorbereiding is gericht op het moment van de geloofsbelijdenis en het hernieuwen van de doopbeloften. Het vormsel zelf is geen eindpunt, maar een stap op de geloofsweg. Want groeien in geloof doe je heel je leven. Daarom krijgt het vormsel een concrete inbedding, in een of andere vorm van een jongerenwerking.

De vicariale beleidsploeg hoopt dat deze brochure de plaatselijke geloofsgemeenschappen en de parochiefederaties zal helpen om de vernieuwing die wij voorstaan te situeren en ermee aan de slag te gaan.

Wij danken allen die zich de voorbereiding van jonge mensen op het vormsel aantrekken: de jongeren zelf, de catechisten, de volwassenenbegeleiders, de begeleiders van jongerengroepen, de geloofsgemeenschappen en hun herders.

Mechelen, 12 januari 2009  
De vicariale beleidsploeg

---

---

**I.**  
**GROEIEN IN GELOOF**

---

## 1 Mensen groeien in geloof

In 2006 publiceerden de Belgische bisschoppen een brochure met de titel “Volwassen worden in geloof”. De centrale gedachte in deze brochure werd ontleend aan Tertullianus: “Fiunt, non nascuntur christiani” – je bent niet als christen geboren, je *wordt* christen. Christen worden is een levenslang groeiproces, een steeds meer verbonden met de Heer leven.

Inderdaad, geloven in de God die leven geeft, in Vader, Zoon en Geest, is geen aangeboren verworvenheid, maar altijd het resultaat van een persoonlijke vrije keuze, een keuze die zich weliswaar steeds verder uitzuivert en uitdiept, maar duidelijk toch altijd een keuze.

Bovendien word je geen christen door alleen maar een leer te aanvaarden, maar vooral door leerling van Jezus te worden, geleidelijk en steeds meer, met vallen en opstaan.

Een geloofsweg gaan is iets heel persoonlijks. Catechisten en begeleiders van mensen op hun geloofsweg kunnen getuigen dat de wegen die mensen - kinderen, jongeren en volwassenen - in geloof gaan, vaak heel erg van elkaar kunnen verschillen. Deze geloofswegen begeleiden, dat is de uitdaging waar we voor staan.

Wat is dan het doel van een catechetische pastoraal? Hoe kunnen mensen begeleid worden in hun geloofsgroei? Misschien is wel het eerste waar we om bekommerd moeten zijn: de persoonlijke geloofsgroei van mensen niet in de weg te lopen.

Eens aan deze voorwaarde is voldaan, wordt de belangrijkste doelstelling van catechese: mensen de kans geven om in verbondenheid met Jezus Christus te gaan leven. Catechese wil mensen helpen toegroeien naar een levende, uitdrukkelijke en actieve geloofsbelijdenis als uitdrukking van deze verbondenheid, deze persoonlijke relatie met de Levende Heer.

Een recent gedoopte jonge vrouw getuigt: “Geloven voegt niets toe aan het leven, geloven is leven. Ik geloof niet dat of omdat. Ik geloof, dat ben ik”. Hiermee geeft zij op sprekende wijze aan dat geloven alle aspecten van het leven doordringt. Wie verbonden leeft met Jezus Christus, beleeft dat doorheen heel zijn dagelijks doen en laten. Dit heeft tot gevolg dat catechese oog zal hebben voor het hele leven, het rationele en het emotionele, het vieren en het daadwerkelijk beleven. Catechese is het levensbreed leren van gelovig leven vandaag, veel meer dus dan een zaak van doorgeven van het geloof. Gedurende zijn of haar levensloop doet elke mens telkens weer nieuwe ervaringen op. Telkens weer wil het licht van het evangelie daarover schijnen, wil het geloof van de Kerk ontdekt worden als een actuele weg ten leven.

Op volwassen worden in geloof staat geen leeftijd: het gaat er immers niet om hoeveel je intussen al geleerd hebt, maar wel over de manier waarop je je verbondenheid met Jezus Christus in je leven geïntegreerd hebt. Je kan dus op elke leeftijd je geloof op een volwassen manier beleven, je kan op elke leeftijd verder groeien in geloof.

## 2 Geloven als antwoord op een God die roept

De meesten van ons zijn gelovigen ‘uit traditie’. Ons geloven vertrekt meestal niet vanuit een plotse bekeringservaring (zoals beschreven bij Zacheüs, Paulus, Augustinus of Edith Stein), maar strekt zich over een langere periode uit. De bekeringsprocessen en –procesjes (langer of korter in tijd, met meer of minder impact in het geleefde leven) die deel uitmaken van de geloofsgroei van mensen, houden in de praktijk vandaag ook weinig rekening met wie al sacramenteel geïnitieerd werd en wie niet.

Het zijn vaak gewone christenen die het best aanvoelen waar het in geloven op aankomt. Ook kinderen. Het geloof van kinderen steunt immers vaak op een ervaring dat God liefde is, dat Hij ons wil raken en zich laten kennen. Het levensverhaal van vele mensen getuigt: God's Woord kan ons op vele wijzen steeds opnieuw aanspreken. Hiervan getuigt de Schrift, wanneer we haar lezen als een brief, waarin God zich tot ons richt in een oproep om Hem te leren kennen. We worden geraakt door een woord dat ons leven oriënteert, raken geïntrigeerd door het engagement van een groep christenen, door een getuigenis...

Hij roept ons en Hij fluistert zijn Woord in ons hart, zelfs als wij het niet merken. Hij is meer dan een religieuze theorie, een concept van zingeving, een moreel principe, Hij is Iemand, Hij is God en Hij wil ons ontmoeten. Dit spreken van God sluit aan bij het verlangen van elke mens om lief te hebben en bemind te worden. Op die zoektocht naar liefde komt God ons gratis tegemoet. Hij komt ons tegemoet, God ontmoeten is niet enkel het resultaat van een persoonlijke zoektocht van mezelf, nee, veel eerder al was Hij op zoek naar mij. Hij wacht op mij en Hij wacht op mijn antwoord op zijn spreken.

Christen word je met andere woorden niet alleen door een leer te aanvaarden, maar vooral door leerling van Jezus te worden en je aan te sluiten bij zijn gemeenschap. Jezus zelf beschouwt zijn leerlingen niet als zijn assistenten, medewerkers die Hem helpen. Er ontstaat eerder een levensgemeenschap tussen Hem en zijn leerlingen.

### **3 De gelovige gemeenschap staat in voor de begeleiding van mensen in hun geloofsgroei**

Het algemeen directorium voor de catechese uit 1997 stelt dat elke catechese geënt is op de structuur van het catechumenaat. De "Orde van dienst voor de initiatie van volwassenen" waarnaar wordt verwezen, werd gepubliceerd in 1972. Het zou ons te ver voeren hier uitgebreid op deze *Ordo* in te gaan. Het is ook niet de bedoeling dat een catechetische pastoraal de voorbereiding van volwassenen op het doopsel gaat kopiëren. Maar één van de grondlijnen uit de orde van dienst voor de initiatie van volwassenen, willen we hier wel vasthouden: met name de wezenlijke rol die de gelovige gemeenschap speelt in de begeleiding van mensen in hun geloofsgroei.

Steeds vaker blijken de doelstellingen van de catechese, nl. initiatie in een gelovige gemeenschap, als leerling van Jezus, met de kracht van de Heilige Geest en antwoordend op Gods spreken, niet aan te sluiten op de beginsituatie van de catechisanten. Vele mensen zoeken immers alleen toenadering tot de gelovige gemeenschap naar aanleiding van de initiatiesacramenten (doopsel, vormsel en eerste deelname aan de eucharistie), van een huwelijk of overlijden, en soms ook naar aanleiding van de grote feesten van het liturgisch jaar. Die beginsituatie vraagt om eerste verkondiging<sup>1</sup> en (opnieuw) kennismaken met gelovig leven vandaag.

---

<sup>1</sup> Wat eerste verkondiging is, drukt het Algemeen directorium voor catechese als volgt uit: "De eerste verkondiging is bestemd voor ongelovigen en voor mensen die onverschillig staan tegenover godsdienst. Ze heeft tot doel het evangelie te verkondigen en uit te nodigen tot bekering. De catechese, onderscheiden van de eerste verkondiging, geeft aan de pas begonnen bekering verder vorm en doet haar rijpen, doordat ze de bekeerling inwijdt in het geloof en hem opneemt in de christelijke gemeenschap. Deze twee vormen van dienst van het Woord zijn dus van elkaar gescheiden en vullen elkaar aan." (nr.61)

Deze situatie vraagt om gemeenschappen waar alle pastorale initiatieven (pastoraat, geloofsvorming, liturgie, diaconie) zo'n levend geloof uitstralen dat (nieuwe) mensen erdoor aangetrokken en opgeroepen worden. Gemeenschappen waar deze eerste verkondiging samen gedragen wordt door jong en oud, gevestigde parochianen en inwijkelingen, meer en minder geëngageerde gelovigen, die samen de gemeenschap vormen. Want het catechetisch proces gebeurt door in te spelen op de vragen, interessevelden en openheid van ieder die op de gemeenschap toetreedt, en beide partners leren van elkaar. Of anders geformuleerd: het is in het samen leven van de hele gelovige gemeenschap dat de wederzijdse geloofsgroei de meeste kansen krijgt.

In de huidige maatschappelijke context kunnen zowel eerste verkondiging, als gestructureerde catechese en geloofsverdieping zich richten naar mensen van alle leeftijden (kinderen, jongeren en volwassenen). Geloofsgemeenschappen staan voor de uitdaging om mensen de kans te bieden zich op gelijk welk moment van hun leven gelovig te laten begeleiden of vormen, en dat is dus geen gemakkelijke opgave. Toch worden er in vele parochies/federaties/lokale gemeenschappen reeds stappen gezet om de uitdaging aan te gaan, en daar wordt op zeer verschillende manieren vorm aan gegeven.

Enkele voorbeelden van het betrekken van jonge kinderen in het gemeenschapsleven:

- In liturgische samenkomsten zijn ook de jongste kinderen welkom: er is een tekenhoek, er zijn boekjes, ze worden actief betrokken bij de viering (kaarsjes aanbrengen, mee kring vormen bij het Onze Vader, ...).
- Bij het begin van het eerste leerjaar worden de kinderen expliciet uitgenodigd voor de "kinderwerking" in de parochie (bv. de consequent aangeboden maandelijkse nevenvieringen).
- In de loop van het tweede leerjaar kunnen de kinderen die dat wensen zich voorbereiden op hun eerste communie.
- Op sommige plaatsen wordt consequent brugcatechese aangeboden, zodat kinderen in de mogelijkheid blijven om tussen 8 en 11 jaar hun band met de gelovige gemeenschap verder uit te diepen.

Er zijn ook interessante projecten van volwassenencatechese:

- In verschillende parochies worden er gespreksgroepen vanuit de Bijbelse verhalen georganiseerd.
- Nogal wat parochies bieden consequent in advent of vasten de kans tot verdere gelovige verdieping via vormings- en gespreksavonden.
- In andere gelovige gemeenschappen worden met regelmatige tussenpozen sprekers uitgenodigd die op zondag, vóór de (gezins)viering, komen getuigen van hun doorleefd geloof.
- Op een aantal plaatsen probeert men ook gelovige vormingsreeksen aan te bieden, die - wat het doelpubliek betreft - breder kijken dan de huidige bestaande vaste gemeenschapskern.

---

**II.  
PLECHTIGE  
GELOOFSBELIJDENIS  
EN VORMSEL IN HET  
VICARIAAT VLAAMS-  
BRABANT EN  
MECHELEN**

## Inleiding

“Volwassen worden in geloof” wil de start zijn van een zeer breed project om vanuit een missionaire houding mensen kans te geven te groeien in geloof. Uit dit ruime project lichten we nu één facet: de geloofsgroei van kinderen en jongeren tussen 11 en 19 jaar.

In wat volgt gaan we verder in op de vraag: hoe kan de gelovige gemeenschap aan kinderen en jongeren in deze leeftijdsgroep volop kansen geven om te groeien in geloof? Daarbij rekening houdend met:

- de maatschappelijke verwachting dat 12-jarigen (bij de overgang van de lagere school naar het middelbaar onderwijs) gevierd worden
- de betekenis van het sacrament van het vormsel als verdieping van een leven in verbondenheid met Jezus Christus.
- de vragen, interessevelden en openheid eigen aan kinderen en jongeren tussen 11 en 19 jaar.

## 1 De plechtige geloofsbelijdenis voorbereiden

Bij het begin van het zesde leerjaar start de voorbereiding op de plechtige geloofsbelijdenis. Het einde van het basisonderwijs, vlak voor de grote veranderingen die de adolescentie met zich meebrengt, is een uitgelezen moment om extra aandacht te schenken aan de initiatie van kinderen. Op die leeftijd zijn kinderen nog zeer ontvankelijk, en tegelijk hebben ze toch al geleerd om zelf kritisch na te denken. Ze staan open voor getuigenissen van anderen, kijken met een nieuwsgierige blik naar de wereld, hebben belangstelling voor ervaringen van innerlijkheid en zoeken naar mogelijke vormen van samenleven met anderen. Het is belangrijk om kinderen in deze fase van menselijke groei degelijk te begeleiden, met aandacht voor eerste verkondiging én inwijding in gelovig leven.

Precies daarom is het zinvol uitdrukkelijk tijd te maken voor een voorbereiding op de plechtige geloofsbelijdenis, die onvermoede nieuwe kansen biedt in de context van catechese met 11-12-jarigen.

Juist door begeleiding van 12-jarigen in relatie te brengen met een breder project van groeien in geloof komt hier tijd en ademruimte voor vrij. Vermits deze catechese kadert binnen een breder project hoeft namelijk niet alles gezegd te worden in dat ene jaar. Het is een onderdeel met een heel specifiek doel, namelijk de 11-12-jarigen uitnodigen hun persoonlijk gegroeid geloof binnen de gemeenschap te belijden. De catechese met 11-12-jarigen wordt dus veeleer een stap in een geloofsgroei, en tot het plechtig uitspreken van de geloofsbelijdenis zal de jongere ieder jaar opnieuw worden uitgenodigd, net zoals iedere volwassene hiertoe elk jaar opnieuw wordt uitgenodigd. Voor het eerst mogen zij als 12-jarigen samen met de volwassenen op Pasen hun geloof uitspreken, op het niveau van een 12-jarige.

*Hoe kan de voorbereiding op de plechtige geloofsbelijdenis dan concreet worden vorm gegeven in onze parochies en federaties?*

Onderstaand schema wijst de richting die we willen inslaan::

- Start van de voorbereiding op de hernieuwing van de doopbeloften bij het begin van het zesde leerjaar.
- Al deze kinderen worden uitgenodigd op een startdag eind september/begin oktober, met in de slotviering een zegening van de kinderen door de bisschop. Parochies/federaties die niet kunnen deelnemen organiseren een startviering in de eigen parochie of federatie.

- Tiental bijeenkomsten doorheen het jaar met de kinderen. Inhoud: credo en doopbeloften. Nadruk op het ruimte creëren voor het opdoen van nieuwe geloofservaringen, op geloofsgroei en geloofsbeleving, eventueel ook intergenerationeel.
- Tijdens de vasten: viering van de kruisoplegging (aansluitend bij de catechese hierover)
- In de paastijd: viering van de plechtige geloofsbelijdenis
- Pas daarna kan worden gestart met de jongerenwerking en de voorbereiding op het vormsel, dat gevierd wordt als een volgende stap in de geloofsgroei.

*Hoe vind je materiaal voor de voorbereiding van de plechtige geloofsbelijdenis met 12-jarigen ?*

Er is materiaal in overvloed om met 12-jarigen te werken rond de geloofsbelijdenis, of concreter rond de thema's van Vader, Zoon, Geest en kerkgemeenschap. Veelal is dit materiaal ontwikkeld in het kader van de vormselcatechese. Suggesties voor gepubliceerd materiaal vind je op [www.groeiennhetgeloof.be](http://www.groeiennhetgeloof.be). Iedere gemeenschap werkt uiteraard in functie van de eigen groep kinderen en jongeren met het materiaal van hun keuze, hetzij in 1 of in 2 jaar voorbereiding op de plechtige geloofsbelijdenis.

In het vicariaat Vlaams-Brabant werd daarnaast materiaal specifiek ontwikkeld om met 12-jarigen de plechtige geloofsbelijdenis voor te bereiden. Ook dit materiaal is te vinden op [www.groeiennhetgeloof.be](http://www.groeiennhetgeloof.be).

*Ooggetuigen. Verslag van een groeiend vertrouwen.*

Dit is de titel van de map die werd uitgewerkt voor de catechese in voorbereiding op de plechtige geloofsbelijdenis. Centrale figuur in de map is Teofil.

Teofil is de man voor wie de evangelist Lucas een evangelie en de "handelingen van de apostelen" heeft geschreven. Teofil is ook de (jonge)man die onze 11-12-jarigen op sleeptouw neemt. Hij gaat met hen op weg, op ontdekkingsstocht doorheen Lucas' evangelie om stapsgewijs met hen te ontdekken wat het betekent als christen te zeggen "ik geloof in God, de Vader, de Zoon en de Geest".

Doorheen tien bijeenkomsten van twee uur worden de 12-jarigen voorbereid op de plechtige geloofsbelijdenis. Deze bijeenkomsten nemen elk zo'n twee uur in beslag, maar kunnen natuurlijk naar hartelust gesplitst of samengevoegd worden, volgens de noden van de eigen parochie.

Hoofdbedoeling van de map is de kinderen de kans te geven te groeien in geloof. Geloof als relationeel gebeuren is constant in beweging, een levenslang groeiproces, verbonden met een geloofsgemeenschap. Op deze groeiweg wil deze handleiding de kinderen begeleiden.

## 2 De viering van de plechtige geloofsbelijdenis

Na één jaar van stevige catechetische voorbereiding, kunnen we, als nieuwe stap in de geloofsgroei, met deze kinderen de plechtige geloofsbelijdenis vieren en hen uitnodigen om als twaalfjarigen persoonlijk hun geloof uit te spreken.

De periode tussen Pasen en Pinksteren is de meest aangewezen tijd voor de viering van de plechtige geloofsbelijdenis. Het is immers tijdens de viering van de Paasnacht dat alle gelovigen in aansluiting op de hernieuwing van hun doopbeloften plechtig hun geloof belijden. Het zal pastoraal niet steeds haalbaar zijn om ook van de 12-jarigen te verwachten dat zij voor hun plechtige geloofsbelijdenis deelnemen aan deze Paasnachtviering, maar we opteren er dan toch voor om deze specifieke viering met de 12-jarigen zo kort mogelijk na Pasen te houden.

Deze viering van de ‘plechtige geloofsbelijdenis’ heeft twee aspecten.

Enerzijds krijgt het kind de kans en de ruimte om het geloof van zijn doopsel persoonlijk te integreren. Het is dus belangrijk dat het kind in deze viering zijn verbondenheid met de Vader, de Zoon en de Geest in de ik-vorm kan uitspreken.

Anderzijds is deze plechtige geloofsbelijdenis ook het feest van het mogen doorgeven van het geloof van de Kerk aan een nieuwe generatie, een geloof dat de Kerk ook zelf ontvangen heeft.

Het is dus belangrijk dat deze twee aspecten (persoonlijk getuigenis en overdracht) hun plaats krijgen in een viering van een plechtige geloofsbelijdenis.

Opmerking: waarom we dit geen “plechtige communie” noemen

*De naam ‘plechtige communie’ vervees oorspronkelijk naar de gezamenlijke viering van de eerste communie. Ouders mochten, indien zij hun kind communierijp achtten, het tevoren al laten deelnemen aan de communie; dat werd de zgn. ‘communion privée’ genoemd. Eens per jaar werden alle kinderen van een bepaalde leeftijd, ook de kinderen die al individueel hun eerste communie hadden ontvangen, na een catechetische voorbereiding uitgenodigd op de plechtigheid van de eerste gezamenlijke en plechtige viering van de eucharistie met communie. Die viering droeg vanaf een bepaald moment de naam ‘communion solennelle’.*

*Toen paus Pius X de eerste communieleeftijd vaststelde rond het zevende jaar bleef men in heel wat landen de herdenking van het doopsel alsook de vormselplechtigheid vieren in het laatste jaar van de lagere school. De plechtige geloofsbelijdenis (profession de foi) op die leeftijd kreeg in de vijftiger jaren in Frankrijk bij voorkeur de naam ‘communion solennelle’.*

*Indien het vormsel, na een plechtige geloofsbelijdenis en herdenking van het doopsel, tijdens een eucharistie met communie gevierd wordt, gaan de kinderen ook voor de eerste keer als gevormden te communie. Die communie zou je in de echte zin van het woord ‘een plechtige communie’ kunnen noemen.*

*Verloopt de vormselplechtigheid zonder eucharistie, dan vieren de nieuw-gevormden best op een volgende zondag een plechtige eucharistie met communie, als het ware een dankmis voor de volledige opname in de kerkgemeenschap*

Prof.Em.J.Bulckens

### 3 Op weg naar het vormsel

De jongeren zijn nu 13-14 jaar en hebben de stap naar het middelbaar onderwijs gezet. Het is verbazend hoe snel ze veranderen. Het is een cruciaal moment in hun ontwikkeling, het denkvermogen groeit duizelingwekkend: met meer zelfstandigheid, meer kritische vragen, ... én met nieuwe kansen om te groeien in geloof.

Die kansen kunnen het best gevaloriseerd worden, wanneer het vormsel voorbereid en gevierd wordt in de context van een jongerenwerking. Niet bij elke jongere komen dezelfde vragen immers op hetzelfde moment. In een jongerenwerking krijgen jongeren kansen om hun vragen en hun eigen antwoorden te formuleren, en te toetsen aan de vragen en antwoorden van leeftijdsgenoten en begeleiders.

*Hoe kan de voorbereiding op het vormsel dan concreet vorm worden gegeven in onze parochies en federaties? Hoe vind je materiaal om met de vormselvoorbereiding aan de slag te gaan?*

Daarover vind je alle informatie in deel 3 “het vormsel ingebed in een jongerenwerking: praktische organisatie”

---

**III.  
HET VORMSEL  
INGEBED IN EEN  
JONGERENWERKING:  
PRAKTISCHE  
ORGANISATIE**

---

## Inleiding

In grote lijnen zou de spanningsboog van plechtige geloofsbelijdenis, vormsel en jongerenwerking er zo kunnen uitzien:

- 1) reeds in het jaar dat de jongeren zich op de plechtige geloofsbelijdenis voorbereiden wordt de jongerenwerking ter sprake gebracht en warm aanbevolen;
- 2) kort na de viering van de geloofsbelijdenis is er een doorstart van de jongerenwerking: een echte kennismakingsactiviteit waar 12-jarigen de smaak te pakken kunnen krijgen;
- 3) in september vindt de eerste van de maandelijkse bijeenkomsten van de jongerenwerking plaats, waar extra aandacht is voor de nieuwe leden (die net hun plechtige geloofsbelijdenis hebben gedaan);
- 4) de vormselvoorbereiding (waar ook ruimte is voor een naamopgave) gebeurt geïntegreerd in de jongerenwerking;
- 5) de jongerenwerking blijft jongeren uitnodigen, ook na hun vormsel.

In de volgende paragrafen vind je enkele (mogelijke) scenario's om het vormsel voor te bereiden en te vieren. Daarbij worden drie belangrijke elementen in rekening gebracht:

- dat de jongeren reeds eerder in een plechtige viering hun (hernieuwd) geloof hebben uitgesproken;
- dat het vormsel voorbereid en gevierd wordt in het kader van een jongerenwerking;
- dat het vormsel voorbereid en gevierd wordt in een samenwerkingsverband van parochies.

De met stip meest gehoorde vraag is: "Jaja, maar HOE pak je dat aan?" Die hoevraag en een heleboel andere vaak gehoorde vragen proberen we in de onderstaande paragrafen in stukjes te beantwoorden. Dan hoeft je niet per se alles te lezen, maar alleen wat jou interesseert of aanbelangt.

# 1 Hoe zorg je voor een goede communicatie en planning omtrent plechtige geloofsbelijdenis, jongerenwerking en vormsel?

Een goede communicatie vooronderstelt een duidelijke boodschap, of met andere woorden: het moet duidelijk zijn welk traject de jongeren en hun ouders zullen doorlopen. Die duidelijkheid komt er maar door samen te gaan plannen.

Bij het plannen moet je met een aantal elementen rekening houden:

- Begin eerst met uit te klaren wat er precies op het programma staat. Houdt hierbij rekening met inschrijvingen en ouderavonden, catechesebijeenkomsten ter voorbereiding van de plechtige geloofsbelijdenis, bijeenkomsten van de jongerenwerking (inclusief bijeenkomsten ter voorbereiding van het vormsel), een “kennismakingsactiviteit” vlak na de plechtige geloofsbelijdenis, waar jongeren de smaak van de jongerenwerking te pakken kunnen krijgen, en vieringen: uiteraard de plechtige geloofsbelijdenis en het vormsel, maar ook kruisjesviering, naamopgave, ...
- Pas wanneer je goed voor ogen hebt wat je precies wil, komt de tweede vraag: hoe spreid je de bijeenkomsten (met verschillende doelgroepen) in de tijd?  
De datum voor de plechtige geloofsbelijdenis kan je best prikken in de paastijd.  
De datum van het vormsel moet je prikken in de tijd door het jaar (september – november of januari – februari) van het eerste of tweede schooljaar volgend op de plechtige geloofsbelijdenis. Je houdt bij het prikken van de vormseldata best ook rekening met de plaats die je het vormsel wil geven binnen de jongerenwerking (zie ook vraag 5) en met de agenda's van jeugdbewegingen en scholen, de jongeren zelf en hun begeleiders.
- Tenslotte moeten de taken nog verdeeld worden: wie doet wat, of... wie zoekt extra vrijwilligers?

Dit plannen is geen evidente opgave, zeker wanneer je nog niet de gewoonte hebt om het vormsel voor te bereiden en te vieren met verschillende parochies samen. Tot aan de plechtige geloofsbelijdenis verandert er misschien niet veel in de praktische organisatie en planning. Maar om de activiteiten en vieringen die verband houden met het vormsel te plannen, ga je best met alle betrokkenen (catechisten en jongerenbegeleiders van verschillende parochies) eens samen rond de tafel zitten. In principe gebeuren de voorbereiding op de plechtige geloofsbelijdenis, de voorbereiding op het vormsel en de jongerenwerking immers door minstens 2 verschillende groepen mensen. Als je graag hulp krijgt bij het plannen (iemand die je helpt een goede agenda te maken op maat van jullie eigen situatie, of die je helpt bij het modereren, ...) kan je op vraag een beroep doen op de medewerkers van CCV en IJD (contactgegevens achteraan in deze brochure).

Duidelijkheid hieromtrent brengt rust voor de jongeren, hun ouders, andere catechisten en jongerenbegeleiders; misschien niet in het minst voor jezelf.

## 2 Hoe kan je de drempels wegwerken, zodat jongeren doorgroeien naar de jongerenwerking / het vormsel?

Of met andere woorden: hoe zorg je dat jongeren de weg vinden van parochiale voorbereiding en viering van de plechtige geloofsbelijdenis in de eigen parochie naar een jongerenwerking die met verschillende parochies samen wordt georganiseerd? Dat er geen trefzeker recept bestaat om te zorgen dat jongeren doorgroeien van de plechtige geloofsbelijdenis naar de jongerenwerking / het vormsel, hoeft geen betoog. Toch vind je hieronder enkele doe-tips die de doorgroei kunnen vergemakkelijken.

- 1) Maak dat de catechese in voorbereiding van de plechtige geloofsbelijdenis goed aansluit bij de jongeren. Als ze zich daar al goed in hun vel voelen, is de stap naar iets nieuws wat kleiner.
- 2) Zorg voor een goede communicatie:
 

Over het project zelf: illustreer hoe deze manier van werken nieuwe groeikansen opent.

Over de planning: jongeren en hun ouders stappen veel makkelijker mee in een project, als ze op voorhand weten waar en wanneer ze precies verwacht worden, en wat er op die momenten precies te gebeuren staat.

Vertel jongeren en hun ouders hoe het verder traject voor hen zal verlopen. Vermeld hierbij niet alleen wanneer er vieringen zijn (kruisjesviering, plechtige geloofsbelijdenis, naamopgave, vormsel, ...) of wanneer en hoe die vieringen worden voorbereid. Vertel er zeker ook bij dat de jongeren zullen uitgenodigd worden voor een verdere jongerenwerking en wanneer de eerste kennismaking met de jongerenwerking zal gebeuren (zie beneden).

In de mate van het mogelijke, kan je dat al doen bij de inschrijvingen; maar ook 'momenten tussendoor' lenen zich om hiervoor, evenals ouderavonden.
- 3) Beveel de jongerenwerking aan bij de jongeren die zich voorbereiden op de plechtige geloofsbelijdenis. Bereid je wel voor op de vragen die jongeren daaromtrent nog zullen hebben.
 

Aanknopingspunten in de ooggetuigenmap om jongerenwerking ter sprake te brengen:

  - ga voor het getuigenis in bijeenkomst 2 langs bij iemand die meer over de jongerenwerking kan vertellen;
  - vraag de jongeren en begeleiders van de jongerenwerking een actieve rol op te nemen in de kruisjesviering en viering van de plechtige geloofsbelijdenis;
  - tijdens de laatste bijeenkomst in voorbereiding op de plechtige geloofsbelijdenis verwijst Teofil zelf naar de jongerenwerking. Misschien is dit een mogelijkheid om eens iemand te komen laten vertellen over die jongerenwerking;
  - normaal gezien vindt de vormselviering van de oudere jongeren plaats in de loop van het jaar dat de 11-12-jarigen catechese volgen in voorbereiding op de plechtige geloofsbelijdenis. Het kan een goed idee zijn om samen naar die vormselviering te gaan.

Laat verder je fantasie maar werken om dwarsverbanden te leggen tussen de plechtige geloofsbelijdenis en de jongerenwerking / vormsel.
- 4) Organiseer eind mei / begin juni een echte kennismakingsactiviteit, waar 12-jarigen de smaak te pakken kunnen krijgen van jongerenwerking (pluswerking, Jokri, Lange Weg, ...)

### 3 Hoe organiseer je een kennismakingsactiviteit waar 12-jarigen de smaak te pakken kunnen krijgen van een jongerenwerking?

Bij voorkeur valt deze activiteit na de plechtige geloofsbelijdenis, maar voor de grote vakantie (eind mei / begin juni). Het is de eerste activiteit in het samenwerkingsverband van parochies, die samen de jongerenwerking en het vormsel organiseren: zo komen de kinderen hier al een eerste keer samen met hun tochtgenoten van andere parochies.

#### *De activiteit zelf*

Timing: kort na de viering van de plechtige geloofsbelijdenis, en best nog voor de examens van het zesde leerjaar starten.

Invulling: alle activiteiten die je op een speelse manier kan invullen komen in aanmerking (bijvoorbeeld een barbecue, een spelnamiddag, een uitstap...). Bouw ergens in het programma zeker ook een moment in waarin de jongerenwerking haar werking en programmatie kan voorstellen, en hoe de voorbereiding op het vormsel zal gebeuren. Vertel ook wanneer ze de vormselviering mogen verwachten.

Uitnodigen:

- 1) Zorg dat alle begeleiders/catechisten van de voorbereiding op de plechtige geloofsbelijdenis er zijn: zo wordt het een mooi slotfeest van het catechesejaar.
- 2) Zorg ook dat alle begeleiders van de jongerenwerking er zijn en laat ze zich actief voorstellen: zo wordt het tegelijk ook de startbijeenkomst van de jongerenwerking.
- 3) Als dit niet het eerste werkjaar van de jongerenwerking is: zorg dat ook de oudere jongeren een actieve rol hebben op deze dag!

#### *De voorbereiding*

Misschien is dit de eerste keer dat je zo'n activiteit organiseert in een ruimer samenwerkingsverband van parochies; zeker als de kinderen hun plechtige geloofsbelijdenis in hun eigen parochie vieren.

Daarom is het belangrijk dat de verantwoordelijke alle betrokkenen uit de verschillende parochies samenbrengt met (enkele) begeleiders van de jongerenwerking. (Mocht het onduidelijk zijn, wie dat in jouw samenwerkingsverband kan en wil doen, dan neem je best contact op met je federatiepastoor.) Een glaasje wijn en zo, misstaat op de voorbereidingsbijeenkomst niet, of anders gezegd: aan het samenkomen en aan de gezelligheid besteden we veel aandacht. Wellicht liggen hierin kansen om elkaar te versterken in onze werking – in respect voor de eigenheid van ieders groepje.

Voorbeeldagenda:

- Welkom
- Doel van de vergadering: de bijeenkomst voorbereiden waar kinderen die hun plechtige geloofsbelijdenis gedaan hebben, kunnen kennismaken met de jongerenwerking.
- Kennismakingsrondje: wie ben je, hoe ben je betrokken bij plechtige geloofsbelijdenis / vormsel?
- Welke activiteit doen we ?
- Hoe wordt in de loop van de activiteit ruimte gemaakt, zodat de jongerenwerking zich kan voorstellen? En zodat de 'oudere' jongeren van de jongerenwerking een actieve rol hebben in de activiteit ?
- Praktische taakverdeling en afspraken

## 4 Waar vind je materiaal voor een goede bijeenkomst met jongeren?

Het onderstaand materiaal is bruikbaar voor bijeenkomsten in een jongerenwerking, onafhankelijk of die bijeenkomst nu tussen de plechtige geloofsbelijdenis en het vormsel in valt, of na het vormsel. Het meeste materiaal is ingedeeld naar leeftijdsgroep.

- de IJD-jaarthemamap. Er is de afgelopen 3 jaar telkens een nieuwe map uitgekomen, maar deze mappen zijn ook telkens meerdere jaren bruikbaar. Je vindt er voor elke leeftijdsgroep, 12-14 jarigen, 14-16 jarigen en 16-18 jarigen, kortere (2u) en langere (een hele namiddag) bijeenkomsten, die tot in detail uitgewerkt zijn.
- in het documentatiecentrum ([www.documentatie.ijd.be](http://www.documentatie.ijd.be)) of bij de jeugdpastorale werkers ([www.ijd.be/vlaams-brabant](http://www.ijd.be/vlaams-brabant), doorklikken naar “contact”) kan je over zeer uiteenlopende thema’s informatieve spelen en andere methodieken uitlenen.
- als je graag een bibliodrama organiseert (werkvorm die mensen uitdaagt om verbanden te leggen tussen hun eigen leven en een bijbelverhaal, door letterlijk al spelend in één van de rollen van het verhaal te kruipen), kan je hiervoor op afspraak en mits een kleine vergoeding beroep doen op een geschoold begeleider; meer info via [info.vbm@ijd.be](mailto:info.vbm@ijd.be).
- tussen de jeugdbewegings-klassiekers is ook veel materiaal te vinden ([www.jeugdwerknet.be](http://www.jeugdwerknet.be), doorklikken naar ‘spelendatabank’ en eventueel filteren volgens wie het spel ingaf -IJD of KLJ zijn vaak aanraders); waarom zou je je ook eens niet laten gaan in ‘dikke Bertha’ of ‘chinese muur’?

Daarnaast biedt IJD ook elk jaar kant-en-klare activiteiten aan, waar je met je groep alleen voor moet inschrijven en opdagen: de agenda van deze activiteiten vind je op [www.ijd.be](http://www.ijd.be) (doorklikken naar Vlaams-Brabant) of kan je altijd aanvragen via [info.vbm@ijd.be](mailto:info.vbm@ijd.be).

Een speciale vermelding verdient het jaarlijks pluskamp, in de eerste volledige week van de zomervakantie. Het staat open voor alle jongeren van 12 tot 15 jaar, maar speciaal voor hen die pas plechtige geloofsbelijdenis gedaan hebben of in een jongerenwerking zitten. In een week samen op kamp groeien jongeren echt naar elkaar toe, en dat merk je ook tijdens het jaar in je werking. Je vindt het pluskamp op [www.pluskamp.ijd.be](http://www.pluskamp.ijd.be).

Specifiek materiaal voor de voorbereiding van het vormsel in een jongerenwerking vind je ook hier:

- op [www.groeieninhetgeloof.be](http://www.groeieninhetgeloof.be) zal vanaf januari 2009 een pakket van 4 bijeenkomsten (of 1 weekend) beschikbaar zijn, dat volledig aangepast is aan de specifieke situatie in Vlaams-Brabant en Mechelen.
- in de IJD-jaarthemamap van 2007-2008 “lopend vuur” (meer info via [info.vbm@ijd.be](mailto:info.vbm@ijd.be)), vind je bijeenkomsten over de betekenis van de H. Geest voor 12-14-jarigen; 14-16-jarigen en 16-18-jarigen.
- of misschien kan je ook inspiratie opdoen in bestaande vormselprojecten voor 12-jarigen. Verwijzingen naar andere zinvolle vormselprojecten, vind je eveneens op [www.groeieninhetgeloof.be](http://www.groeieninhetgeloof.be).

## 5 Hoe kan je de bijeenkomsten die jongeren voorbereiden op het vormsel integreren in een jongerenwerking?

In de loop van het eerste of tweede jaar jongerenwerking plan je een aantal bijeenkomsten of een weekend dat expliciet aan het vormsel zal gewijd zijn. De jongeren zijn dan 13 of 14 jaar wanneer ze gevormd worden, en dat valt binnen de normale vormselleeftijd. Je kan, mits aanvraag bij de vicariale beleidsploeg, ook kiezen voor het vormsel in het kader van een lange weg-project, waarbij de jongeren gevormd worden op 15-, 16- of 17-jarige leeftijd. De beleidslijnen hierover werden gepubliceerd in Pastoralia 97/6 en blijven van kracht.

Er zijn verschillende manieren waarop je de bijeenkomsten die jongeren voorbereiden op het vormsel (kortweg: vormselbijeenkomsten) kan integreren in een jongerenwerking met verschillende leeftijdsgroepen, elk met hun eigen voor- en nadelen. In wat volgt vind je 4 mogelijke scenario's, die in de praktijk ook allemaal reeds bestaan of in ontwikkeling zijn.

- Kort na de kennismakingsbijeenkomst gaat de jongerenwerking definitief van start, eerst met een aantal "gewone" bijeenkomsten (GB), waarin de jongeren kunnen proeven van wat jongerenwerking in het algemeen is. Daarop volgen dan een aantal bijeenkomsten die expliciet voorbereiden op het vormsel (VB). Na het vormsel lopen de bijeenkomsten van de jongerenwerking gewoon verder met de jongeren die gevormd zijn.

Tijd									
GB	GB	GB	VB	VB	VB	VB	GB	GB	GB

- De vormselbijeenkomsten zijn extra bijeenkomsten van de jongerenwerking; d.w.z. in een jongerenwerking die bijvoorbeeld maandelijks bijeenkomt, nemen de jongeren die zich voorbereiden op hun vormsel deel aan de gewone maandelijks bijeenkomsten én aan de extra vormselbijeenkomsten.

Tijd									
GB	GB	GB	GB	GB	GB	GB	GB	GB	GB
			VB	VB	VB	VB			

- De vormselbijeenkomsten vormen een soort 'traject vooraf', vóór jongeren echt in de jongerenwerking stappen. Dat wil zeggen: na de plechtige geloofsbelijdenis, gaan de jongeren naar de vormselbijeenkomsten en pas na het vormsel komt de jongerenwerking zich voorstellen en vinden de jongeren hun weg naar de jongerenwerking.

Tijd									
VB	VB	VB	VB	GB	GB	GB	GB	GB	GB

- Je kiest voor een lange weg project: waar jongeren gedurende verschillende jaren begeleid worden op de weg naar hun vormsel op 15, 16 of 17 jaar. Alle concrete informatie hierover vind je in de Sprokkelmap, die je kan bestellen via [info.vbm@ijd.be](mailto:info.vbm@ijd.be).

Het kan dat jullie nog een andere organisatievorm kiezen dan deze die hier beschreven staan. Maar de keuze die je hieromtrent in je samenwerkingsverband maakt, bepaalt ook of er meer of minder mogelijkheden zijn voor gelovige begeleiding van jongeren.

## 6 Hoe gaat het verder na 1 jaar jongerenwerking ?

Afhankelijk van de wijze waarop je de vormselbijeenkomsten in de jongerenwerking integreert, zijn er al dan niet ook andere bijeenkomsten van de jongerenwerking waar de jongeren aan deelnemen voor ze gevormd worden. Maar de jongerenwerking komt ook na het vormsel regelmatig samen. Hoe het kan verdergaan na 1 jaar werking, kan best met een tijdslijn verhelderd worden:

Paastijd 2009	Groep 1 doet zijn plechtige geloofsbelijdenis Ze worden uitgenodigd voor de jongerenwerking / vormsel	
Eind mei / begin juni 2009	Kennismakingsbijeenkomst	
September 2009	Groep 1 blijft regelmatig samenkomen in de jongerenwerking;	Groep 2 begint met de voorbereiding op de plechtige geloofsbelijdenis
Sept-okt-nov 2009 Jan-feb 2010	de jongeren bereiden zich ook voor op het vormsel en worden gevormd	
Het jaar is rond...		
Paastijd 2010	Groep 1 komt nog steeds samen	Groep 2 doet zijn plechtige geloofsbelijdenis Ze worden uitgenodigd voor de jongerenwerking / vormsel
Eind mei / begin juni 2010	Kennismakingsbijeenkomst (met kinderen en jongeren van groep 1 én van groep 2) Je jongerenwerking bestaat nu uit 2 leeftijdsgroepen, en je zal moeten kiezen hoe vaak je met de twee leeftijden samen wil blijven samenkomen; en wanneer je liever leeftijdsgebonden activiteiten doet.	
September 2010	Heb er in ieder geval aandacht voor dat groep 1 blijft samenkomen (met een eigen programma), ook terwijl groep 2 zich op het vormsel voorbereidt	Groep 3 begint met de voorbereiding op de plechtige geloofsbelijdenis

Na een jaar, groeit de werking dus aan met nieuwe leden (instroom van kinderen die net hun plechtige geloofsbelijdenis hebben gedaan). En na twee jaar nog eens. Enz...

## 7 Hoe kan je het vormsel vieren met jongeren uit verschillende parochies (ook als de groepen groter worden)?

Het vormsel vieren met een grote groep jongeren samen, vraagt bijzondere aandacht. Jongeren vormen is geen bandwerk, het is een bevestiging en versterking van iedere individuele jongere op zijn of haar (geloofs)weg in deze wereld. Het is niet nodig om voor elke jongere per se een eigen taak/rol te vinden in de viering; wel dat elk van hen actief bij de viering betrokken is, er iets van zichzelf, van zijn of haar vormselvoorbereiding, in herkent.

Mogelijkheden om hieraan tegemoet te komen zijn:

- De jongeren in kleinere groepjes vormen, doorheen de viering of afgewisseld met muziek
- Zorgen dat er tijdens het vormselmoment (dat soms lang kan duren) ook nog iets anders te beleven valt (vb. een projectie met beelden van de voorbereidingsweg die de jongeren hebben afgelegd, of met elementen die ze herkennen uit de vormselbijeenkomsten; misschien wat live-muziek, ...)

Je kan ook de viering samen met de jongeren zelf voorbereiden. Hieronder vind je tips voor een voorbereidingsvergadering met de begeleiders, een bijeenkomst met de jongeren zelf en een tweede bijeenkomst met de begeleiders om de stukjes in elkaar te puzzelen.

### *Voorbereidende begeleidersbijeenkomst*

Laat je bij het uitwerken van de vormselviering oriënteren door het thema van de voorbereiding of door een accent uit het evangelie, die keuze maak je in een begeleidersbijeenkomst. Als dit de eerste keer is, dat je over zo'n thema vergadert, kan je misschien iemand uitnodigen (een volwassen begeleider, catechist, pastoor, vormheer, jeugdpastoraal werker...) om je hierbij te helpen. Wanneer je thema / invalshoek duidelijk zijn, ga je op zoek hoe de verschillende bouwstenen van de viering (schuldbelijdenis, dankgebed, eerste lezing, voorbeden, zending en inzet, ... je vindt ze in de "Orde van dienst voor de viering van het vormsel") verband houden met je thema of je accent. Dit zal je helpen om kleur, taal en inhoud van de viering vorm te geven.

### *Bijeenkomst met de jongeren*

Met de bouwstenen, goed verdeeld per groepje, werken we een hele bijeenkomst. Graag ook het gezicht en stem van de vormheer (nodig hem tijdig uit!).

- 1) Eerst aan de kinderen vertellen wat het thema is en wat we gaan doen.
- 2) Daarna in deelgroepjes (leefgroepje) telkens één bouwsteen van de viering verder uitwerken. Dat vraagt eerst een gesprekje in elk groepje. Meninge opvragen. Aanvullen. Hen helpen uitspreken wat ze denken. Tijd geven om iets op te schrijven. Daarna help je hen om die zinnetjes wat model te geven. Later kan door de begeleider dit alles wat opgefrist worden, maar ook niet meer!
- 3) Samen liedjes zingen.

### *Begeleidersbijeenkomst*

Op een volgende bijeenkomst met de begeleiders worden de modules in elkaar gezet en bijgewerkt tot we tot een degelijk draaiboek van de viering komen.

## 8 Hoe organiseer je de bijeenkomsten die jongeren voorbereiden op het vormsel op een goede manier met meerdere parochies samen?

### *Stap 1: dialoog in de federatie*

Informatie is belangrijk, maar communicatie is het toverwoord. Ter plekke zijn er vele mensen betrokken bij het project (vrijgestelden, parochie- en federatieploegen, catechisten van verschillende parochies, begeleiders van jongeren, ...). Samen kunnen zij het project goed vertalen naar de lokale situatie. De federatieverantwoordelijke kan het voortouw nemen in dit gesprek met alle betrokkenen.

Maar “vertalen naar de lokale situatie” wat betekent dat eigenlijk? Je kan het uitleggen met een beeld van zaaien: de grond is niet op elke plek in ons vicariaat dezelfde... Stel dat je overal zonnebloemen zaait, dan groeit – afhankelijk van waar je zaait en van de bodem daar - een ander soort zonnebloem.

Welke factoren zijn het dan, die mee bepalen hoeveel en welk soort jongerenwerking(en) in jouw federatie kunnen groeien?

- De reeds bestaande werkingen: Wat bestaat er eigenlijk al in je federatie? Wat verwacht je van deze werkingen? Kunnen en willen zij de vormselvoorbereiding opnemen? Onder welke voorwaarden wel of niet? Welke zorgen en bekommernissen hebben ze daarbij? Wat hebben ze daarvoor nodig aan vorming en mensen?
- Het gebied waar het over gaat: hoe groot zijn de afstanden? Hoe kunnen jongeren ze overbruggen? Is er één centrum of meer dan één (en hoe ga je daarmee om, wanneer je de plaats(en) van samenkomst van de jongerenwerking kiest)?  
In een goed draaiende groep, moeten de jongeren zich natuurlijk wel naar de plaats van samenkomst kunnen verplaatsen
- De jongeren waar het over gaat: hoeveel potentiële nieuwe leden zijn er jaarlijks?  
Een groep moet groot genoeg zijn, opdat jongeren zich er kunnen thuis voelen; maar ook klein genoeg, zodat ze er niet verloren in lopen.
- De logistieke situatie per samenwerkingsverband, of met andere woorden: is er in elk samenwerkingsverband een kerk (of desgewenst een andere locatie) waar alle vormelingen in 1 viering gevormd kunnen worden?

Afhankelijk van het antwoord op al deze vragen, kan het aangewezen zijn om in een federatie te kiezen voor één of voor meerdere jongerenwerkingen, en dus ook voor één of voor meerdere samenwerkingsverbanden van parochies. Misschien is het zelfs aangewezen deze samenwerkingsverbanden wat organisch te laten groeien, ook als ze in hun groei weinig rekening houden met de federatiegrenzen.

*Stap 2: samenwerken in een samenwerkingsverband*

Het vraagt wat moeite om de spanning tussen de eigen parochie en het groter geheel van een samenwerkingsverband van parochies te doorbreken. Maar vaak kun je met kleine dingen uitdrukking geven aan een houding van respect voor de eigenheid van elke parochie:

- Zorg voor volwassenbegeleiders die de jongerenwerking ondersteunen (maar niet betuttelen) waar het op vormselvoorbereiding aankomt, zodat er voldoende duidelijkheid is i.v.m. inhoud, locaties en data van de vormselbijeenkomsten en zodat ieder zijn plekje weet en zich goed voelt.
- Je kan locaties (bijvoorbeeld van de viering van de naamopgave en het vormsel, desgevallend ook van de voorbereidende bijeenkomsten) verdelen in een beurtrol, zet het eens op kaart! Kleine afstanden zijn te overbruggen en vervoer kan ook – ouders doen ook wel eens graag mee!
- Als je in je samenwerkingsverband een nieuwe jongerenwerking opstart, heb er dan aandacht voor dat je probeert volwassenbegeleiders en begeleiders uit de verschillende parochies uit te nodigen.
- Werk samen aan de vormselviering. Schrijf toch niet blindelings af wat je vorige jaren hebt gedaan! Laat de Geest ook meespelen!

Hierboven vind je al wat praktische tips, vooral m.b.t. het samen organiseren van een kennismakingsactiviteit waar 12-jarigen de smaak van jongerenwerking te pakken kunnen krijgen en m.b.t. het voorbereiden van de vormselviering: soms is samenwerken meer een kwestie van doen dan van praten... Hopelijk doe je de ervaring op dat je elkaar versterkt: een stevige groep kan veel meer aan, heeft nog veel meer ideetjes. Waarom sukkelen in zijn eentje of tweetjes? Je kunt veel beter en ruimer taken gaan verdelen.

## 9 Hoe zorg je voor continuïteit in de jongerenwerking, zodat ze niet het ene jaar opbloeit en het volgend jaar alweer ophoudt te bestaan?

Zodra je begint vormselbijeenkomsten te organiseren met verschillende parochies samen, is de jongerenwerking van je samenwerkingsverband de facto van start. De overgang van plechtige geloofsbelijdenis naar vormsel is met zorg omkaderd (zie vragen 2 en 3) en alle jongeren hebben kunnen proeven van wat jongerenwerking is. Aan hen nu de keuze: verdergaan, of stoppen, of de draad weer opnemen... Het loont de moeite om ervoor te zorgen dat ze die keuze ook echt hebben, en dat ze niet moeten stoppen uit noodzaak!

Generaties praktijkervaring in de jongerenpastoraal binnen IJD leren echter dat jongerenwerkingen die op deze manier van start gaan, vaak snel opschieten en even snel weer verdwijnen. Helaas zijn er al heel wat groepen gestopt bij gebrek aan begeleiders, leden, lokalen, financiën, ... en dat ondanks de grote energie die mensen vaak in de werking hadden gestoken. Dat is wel erg jammer. Maar gelukkig kan het anders. Daarom is het goed om, wanneer je overweegt een jongerenwerking op te richten, enkele dingen goed te doordenken: om de energie die jullie investeren efficiënt aan te wenden en de mogelijkheden optimaal te benutten.

Hier is inderdaad te weinig ruimte om het thema van de continuïteit van een jongerenwerking helemaal uit te diepen, maar toch enkele tips en suggesties:

- Het verdient aanbeveling om te kiezen voor een jonge begeleidingsploeg (voornamelijk twintigers, en 17- / 18-jarigen die goed omkaderd hun eerste stappen in de begeleiding zetten): een groep jonge mensen die enthousiast en gelovig op weg wil gaan met jongeren. De 13-jarigen hebben immers nood aan iemand die naast hen staat in hun vragen, ze moeten zich kunnen spiegelen en “erbij” kunnen horen. Tegelijk is dit een onvermoede kans om de jonge begeleiders zelf te begeleiden in hun geloofsgroei.  
Wil je deze jonge mensen alle kansen geven: zoek dan ook enkele volwassenen (volwassenbegeleiders) die mee op weg gaan. Zoek ze liefst in verschillende parochies van het samenwerkingsverband, zodat ze verbindingen kunnen leggen met alle betrokkenen. Ze zijn er om de begeleiding te coachen en ook op tijd los te laten.  
Als je de volwassenbegeleiders eerst zoekt, dan kunnen zij misschien de taak van het zoeken van begeleiding opnemen.
- Stuur je jonge begeleiders tussen 16 en 21 jaar met IJD op cursus animator: een cursus op hun maat, waar ze alle kneepjes van het begeleider-zijn leren én waar het gelovige aspect ruime aandacht krijgt (Er wordt niet alleen tijd uitgetrokken voor persoonlijke geloofsverdieping, maar ook voor praktische vragen “Hoe bereid je een gebedsmoment met jongeren voor?” “Hoe breng je je eigen geloof ter sprake?”). Meer info hierover kan je aanvragen via [info.vbm@ijd.be](mailto:info.vbm@ijd.be).
- Bespreek op voorhand met de begeleidingsploeg: de promotie, je visie op jongerenwerking, het aantal samenkomsten, de manier waarop het vormsel in je werking kan geïntegreerd worden, het netwerk (naar catechisten en verschillende parochies toe, naar de gemeente toe, ...), het lid worden van de landelijke koepel IJD, de verzekering, de lokalen en de financiën.  
Je kan je bij de gesprekken hierover altijd laten bijstaan door één van de jeugdpastorale werkers (hun adressen vind je achteraan in deze brochure).

Het thema van de continuïteit van een pluswerking, wordt verder uitgediept in de uitgebreide brochure ‘Het opstarten van een jongerenwerking’; die kan je bestellen via [info.vbm@ijd.be](mailto:info.vbm@ijd.be).

Laten we hopen dat jullie initiatief mag slagen en dat er een nieuwe groep groeit en bloeit in ons vicariaat. Dat deze plek een levende en liefdevolle kerk mag zijn voor jonge mensen vandaag. Dat de Geest van God ons mag aansporen en het vuur mag doen oplaaien.

## **10 Hoeveel kinderen zullen na de plechtige geloofsbelijdenis doorgroeien naar de jongerenwerking en het vormsel?**

Dat is een belangrijke vraag, want je weet ten slotte graag op voorhand hoeveel deelnemers er voor je activiteit zullen opdagen. Je kan hier enigszins aan tegemoet komen, door bijvoorbeeld te vragen dat jongeren zich voorinschrijven, maar ervaring leert dat dit ook maar een gedeeltelijke oplossing is (er zijn er steeds die niet inschrijven en wel opdagen, zoals er zijn die wel inschrijven maar niet opdagen).

Het aantal jongeren dat doorgroeit blijft moeilijk in te schatten, maar we kunnen wel enkele factoren benoemen die dit aantal beïnvloeden:

- Hoe beter de overgang omkaderd wordt, hoe meer jongeren de stap zullen wagen.
- Hoe mensen hier in 't algemeen tegenover staan, of er al traditie is in jongerenwerking of niet, (regionale verschillen) kan van belang zijn.
- Hoe goed de groepjes aan elkaar hangen na de voorbereiding op de plechtige geloofsbelijdenis (het mee-doen van vrienden) is voor vele jongeren doorslaggevend wanneer ze beslissen om wel of niet naar de jongerenwerking te gaan.
- Het hebben van een jaarkalender, waarin de activiteiten voor ouders en jongeren ruim op voorhand worden aangekondigd, maakt dat ze zich gemakkelijker kunnen organiseren en meer aanwezig zijn.

De praktijk wijst uit dat 14- en 15-jarigen nog gemakkelijker afhaken dan jongeren van andere leeftijden. Hun school, muziek, jeugdbeweging, sport en andere hobby's maken dat ze moeten kiezen wat ze wel of niet mee doen. Maar: zolang er een groepje is (zelfs al bestaat het uit jongeren van 2 of 3 aansluitende geboortejaren), is het de moeite om samen te komen. Grotere werkingen kunnen hun activiteiten ook per leeftijdsgroep organiseren.

En als je het gevoel wil doorbreken hier "alleen" in te staan, kan je altijd eens deelnemen aan een IJD-activiteit.

## 11 Wat is een jongerenwerking?

Vanaf het moment dat je regelmatig activiteiten organiseert voor en met jongeren die hun plechtige geloofsbelijdenis hebben gedaan, is er een jongerenwerking ontstaan. Het maakt niet uit of deze bijeenkomsten tussen de plechtige geloofsbelijdenis en het vormsel in vallen, of erna. Het maakt ook niet uit of die activiteiten bedoeld zijn om het vormsel voor te bereiden of niet.

Meestal zijn er maandelijks bijeenkomsten vanaf september, ook met de jongeren die meer dan een jaar geleden hun plechtige geloofsbelijdenis deden. Zo komen er verschillende leeftijdsgroepen in je jongerenwerking. Als je graag wil dat ze blijven komen, bezorg je wel best de jaarkalender met alle relevante data van het werkjaar in september al aan de leden en hun ouders. Vergeet niet om in deze jaarkalender ook de data van de plechtige geloofsbelijdenis en het vormsel te vermelden: dan weten alle jongeren in de werking dat ook zij daar welkom zijn.

Een jongerenwerking is er op gericht

- 1) jongeren kansen te geven om zichzelf te leren kennen,
- 2) de zaligheid van een groep te ervaren,
- 3) het geloof in een levende en liefdevolle God te mogen leren en beleven, en
- 4) een engagement te ontwikkelen dat je met je twee voeten op weg zet in deze wereld.

Deze doelstellingen kunnen op verschillende manieren vorm krijgen: in een plus-, jokri- of lange weg-werking, maar evengoed in een jongerenkoor of een taizé-groep (waar over de inhoud van de liederen met elkaar gedeeld kan worden en af en toe gezongen wordt voor het goede doel) kunnen deze elementen in zich dragen. Of een ministrantenwerking die op regelmatige basis alle misdienaars samenbrengt voor groepsvormende of geëngageerde activiteiten. Of in een jeugdgroep met een specifiek diaconaal engagement, waar toch regelmatig ook ruimte gemaakt wordt om samen stil te vallen en het geloof te delen.

Het doet deugd om in een jongerenwerking te zitten, daarom mag er in de eerste bijeenkomst van september best wat extra aandacht zijn voor de nieuwe leden (zodat zij zich welkom en ‘op hun gemak’ voelen).

Het verdient aanbeveling om zo’n jongerenwerking aan te sluiten bij de koepelorganisatie IJD. Dat kan je doen door contact op te nemen met een van de IJD-medewerkers (hun contactgegevens vind je achteraan in deze brochure). IJD-lidmaatschap brengt niet alleen een aantal leuke voordelen met zich mee (zoals korting bij deelname aan IJD-initiatieven of rechtstreekse korting bij De Banier), maar zorgt ook dat je werking sterker staat in het gemeentelijk jeugdwerk (waardoor je bijvoorbeeld makkelijker een subsidie krijgt).

De IJD-medewerkers nemen automatisch contact op met aangesloten groepen, maar je kan natuurlijk ook zelf initiatief nemen. Zeker als het er om gaat je groep aan te sluiten.

Op afspraak kan je op hen rekenen om een avond/middag te begeleiden waar je met je begeleidingsploeg wil doorbomen over één of ander aspect van je werking, bijvoorbeeld:

- hoe je een evenwichtig jaarprogramma samenstelt (dit kan dan meteen je planningsvergadering zijn);
- hoe je de vier belangrijke elementen van een jongerenwerking (geloven, groepsvorming, persoonlijke ontwikkeling, sociaal engagement) een christelijke invulling kan geven;
- hoe je doorheen je begeleidershouding de ‘veiligheid’ in de groep kan bevorderen, zodat iedere jongere er echt thuis kan komen;
- wat je kan helpen / remmen om je eigen geloof naar jongeren toe ter sprake te brengen;
- waar je als begeleider je inspiratie uit put;
- enzovoort...

---

# **IV. PRAKTISCHE RICHTLIJNEN**

## 1 Over vormheren en vormseldata

De gewone bedienaar van het vormsel is de bisschop. Elk jaar delegeert hij deze functie ook aan een aantal priesters die daartoe een expliciet mandaat van hem krijgen. Het is de hulpbisschop die een vormheer toewijst. Daarbij wordt een afwisseling over de jaren betracht.

Er wordt gevraagd dat de vormsels georganiseerd worden per federatie, tenzij het aantal vormelingen te hoog is, maar dan toch nog met enkele parochies samen. Concrete afspraken met de vormheer verlopen via de federatieverantwoordelijke en het secretariaat van het vicariaat.

Door samenwerkingsverbanden en spreiding in de tijd, wordt het ook voor de bisschop mogelijk de bevoegdheid tot vormen tot een kleinere groep priesters te beperken (leden van de bisschopsraad, dekens en priesters met een benoeming in de vicariale diensten), zodat de band met de bisschop en de verbondenheid met de universele kerk kan versterkt worden.

Deze nieuwe regeling brengt ook een gewijzigde organisatie mee wat het “boeken” van een vormheer betreft.

- Voor vormsels tussen Pinksteren en advent dienen de data te worden aangevraagd bij het secretariaat van het vicariaat via het aanmeldingsformulier dat te vinden is op [www.groeieninhetgeloof.be](http://www.groeieninhetgeloof.be), vóór 1 oktober van het jaar dat eraan voorafgaat. Bevestiging volgt dan op 15 november.
  - o Bv. voor een vormsel op Christus Koning 2010: aanvraag binnen vóór 1 oktober 2009, bevestiging op 15 november 2009.
- Voor vormsels tussen Kerstmis en vasten worden de data aangevraagd aan het secretariaat van het vicariaat via het aanmeldingsformulier vóór 15 mei in het jaar dat eraan voorafgaat. Bevestiging volgt op 30 juni.
  - o Bv. voor een vormsel de zondag na Driekoningen 2011: aanvragen binnen vóór 15 mei 2010. Bevestiging volgt op 30 juni 2010.

Deze regeling – voor welke periode wanneer aanvragen - zal telkens voor 5 jaar meegedeeld worden aan de federaties, mét de vermelding van de jaartallen. Voor de eerstkomende vijf jaar vind je ze al op [www.groeieninhetgeloof.be](http://www.groeieninhetgeloof.be).

De vormseldatum wordt door de federatieverantwoordelijke (priester of coördinator) aan het secretariaat van het vicariaat bezorgd via het aanmeldingsformulier op [www.groeieninhetgeloof.be](http://www.groeieninhetgeloof.be).

## 2 Afspraken voor kinderen die bijzondere aandacht vragen

In samenspraak met de hoofdinspecteur godsdienst en hoofdbegeleider voor het buitengewoon onderwijs werden volgende afspraken gemaakt omtrent de toepassing van deze nieuwe regeling voor kinderen die buitengewoon onderwijs volgen en/of in een instelling verblijven.

- Kinderen die onderwijs volgen van het type 1 en 8 en niet in een instelling verblijven kunnen gewoon aansluiten bij de werking in parochie en federatie.
- Kinderen die onderwijs volgen van het type 1 en in een instelling verblijven kunnen in de instelling catechese volgen en ook daar de plechtige geloofsbelijdenis en het vormsel vieren.
- Kinderen die onderwijs volgen van het type 2, al dan niet verblijvend in een instelling, kunnen catechese volgen en plechtige geloofsbelijdenis en vormsel vieren in de betreffende school of instelling.
- Wat de viering in de instellingen betreft, zal dit nieuwe project in fasen en in aangepaste vorm worden ingevoerd. In 2009 zal er nog gewerkt worden volgens het “oude systeem”. Deze overgangsmaatregel geldt ook voor alle kinderen die onderwijs van het type 1 volgen en die niet in een instelling verblijven, maar ook niet in staat zijn om aan te sluiten bij de werking van de parochie. Vanaf 2010 zal ook in de scholen voor bijzonder onderwijs en in de instellingen de plechtige geloofsbelijdenis en het vormsel gevierd worden met 13-jarigen, maar wel in één plechtigheid in plaats van twee.
- Houd voor de kinderen die bijzonder onderwijs volgen van de andere types (3 tot 7) zorgzaam rekening met hun mentale mogelijkheden om te kijken wat voor hen de meest aangewezen weg is van voorbereiding op plechtige geloofsbelijdenis en vormsel.

Parochies en catechisten die hulp en tips willen om deze kinderen binnen de parochiegemeenschap en de eigen catechesewerking zinvol te kunnen betrekken bij het plaatselijk catechese-project, kunnen contact opnemen met Het Netwerk voor mensen met een handicap op 015 29 84 57.

### 3 Op wie mag je beroep doen ter ondersteuning?

#### *De dekens*

Jaak Bertmans  
*Overijse*  
 Sint-Rochusstraat 11, 3040 Huldenberg  
 02 687 72 30  
[4360@kerknet.be](mailto:4360@kerknet.be)

Joris Hardiquet  
*Tienen en Zoutleeuw*  
 Veemarkt 36, 3300 Tienen  
 016 81 13 43  
[Joris.hardiquet@skynet.be](mailto:Joris.hardiquet@skynet.be)

Raymond Decoster  
*Halle en Lennik*  
 Dekenstraat 15, 1500 Halle  
 02 356 50 63  
[decosterbasiliek@skynet.be](mailto:decosterbasiliek@skynet.be)

Guido Moeys  
*Asse en Londerzeel*  
 Singel 7 bus 1, 1745 Opwijk  
 052 35 59 16  
[Guido.moeys@federatie-opwijk.be](mailto:Guido.moeys@federatie-opwijk.be)

Dirk De Gendt  
*Leuven, Bierbeek en Herent*  
 Amerikalaan 29, 3000 Leuven  
 016 22 47 42  
[dirk.de.gendt@telenet.be](mailto:dirk.de.gendt@telenet.be)

Camiel Stallaert  
*Vilvoorde*  
 Kerkstraat 1, 1851 Humbeek  
 02 269 27 21  
[camiel.stallaert@telenet.be](mailto:camiel.stallaert@telenet.be)

Guy De Keersmaecker  
*Mechelen en Klein-Brabant*  
 Breendonk-Dorp 90, 2870 Breendonk  
 03 886 66 87  
[guy.de.keersmaecker@skynet.be](mailto:guy.de.keersmaecker@skynet.be)

Félix Van Meerbergen  
*Diest*  
 O. Nihoulstraat 4, 3290 Diest  
 013 31 14 11  
[felixvm@skynet.be](mailto:felixvm@skynet.be)

Huub Gerits  
*Aarschot*  
 Jan van Ophemstraat 19, 3200 Aarschot  
 016 57 20 43  
[fa921058@skynet.be](mailto:fa921058@skynet.be)

#### *De medewerkers van de vicariale staf*

CCV in het vicariaat Vlaams-Brabant en Mechelen  
 Varkensstraat 6  
 2800 Mechelen  
 015 29 84 53  
[info.vicariaat.vlaamsbrabant@ccv.be](mailto:info.vicariaat.vlaamsbrabant@ccv.be)

IJD Vlaams-Brabant en Mechelen  
 Varkensstraat 6  
 2800 Mechelen  
 015 29 84 56  
[info.vbm@ijd.be](mailto:info.vbm@ijd.be)

*De medewerkers van de jeugdpastorale centra*

REGIO OOST

De Pelgrim

Isabellaplein 15 A

3270 Scherpenheuvel

013 35 56 64

<http://ijd-scherpenheuvel.skynetblogs.be>

REGIO CENTRUM

De Oase

Kerkplein 3

1850 Grimbergen

02 270 94 20

<http://ijd-grimbergen.skynetblogs.be>

REGIO ZUID

Jeugdpastoraal centrum Jonatan

Alsembergsesteenweg 130

1501 Buizingen

02 356 04 99

<http://ijd-jonatan.skynetblogs.be>

REGIO NOORD

Diocesaan Pastoraal Centrum

Varkensstraat 6

2800 Mechelen

<http://www.ijd.be>

## 4 Geraadpleegde literatuur

Deze uitgaven kunnen ingekeken en uitgeleend worden in het documentatiecentrum.

IJD Vlaams-Brabant en Mechelen  
Varkensstraat 6  
2800 Mechelen  
015 29 84 56  
[info.vbm@ijd.be](mailto:info.vbm@ijd.be)

CONGREGATIE VOOR DE CLERUS, Algemeen directorium voor de catechese, in: Kerkelijke documentatie, jaargang 26 (1998), nr.7

DEPOORTERE, K., Een beetje chrisma. Enkele grondvragen rond de vormselvoorbereiding in een tijd van herinitiatie, in: Collationes, jaargang 35 (2005), nr.1

DOBBELAERE, K., LEIJSEN, L. , CLOET, M. (red.), Levensrituelen. Het vormsel, Leuven, 1991

Katechismus van de Katholieke Kerk, Brussel, 1995

Volwassen worden in geloof. Catechese in het leven van de Kerk, Verklaring van de bisschoppen van België, Nieuwe reeks nr. 33, september 2006

God ontmoeten in zijn Woord, Groeien in geloof, Verklaring van de bisschoppen van België, Nieuwe reeks nr. 36, september 2008

Orde van dienst voor de viering van initiatiesacramenten voor volwassenen, Interdiocesane commissie voor liturgische zielzorg

Orde van dienst voor de viering van het vormsel, Interdiocesane commissie voor liturgische zielzorg